

K hniezdeniu dážďovníka obyčajného (*Apus apus*) vo vtácej búdke na strome na Slovensku

*On nesting of the common swift (*Apus apus*) in a tree-mounted nest box in Slovakia*

Michal REVICKÝ¹, Žofia FILAGOVÁ^{1,2} & Benjamín JARČUŠKA^{3*}

¹ Správa Pieninského národného parku, SNP 57, 061 01 Spišská Stará Ves, Slovensko

² Súčasná adresa: Partizánska 14, Poprad, Slovensko.

³ Ústav ekológie lesa SAV, L. Štúra 2, 960 01 Zvolen, Slovensko; benjamin.jarcуска@gmail.com, *corresponding author

Abstract. We document a breeding record of the Common Swift (*Apus apus*) in a starling nest box mounted on an apple tree in the garden in the village of Červený Kláštor (Kežmarok District, northern Slovakia) in 2025. The entrance hole of the nest box was located 3.77 m above ground level, and two fledglings were successfully raised. To our knowledge, this represents the first documented case in Slovakia of Common Swift nesting in a tree-mounted nest box outside the Orava region, where all previously reported instances of such nesting have occurred.

Key words: Common Swift, starling nest box, breeding

Dážďovník obyčajný (*Apus apus*, ďalej len dážďovník) je dnes typickým hniezdičom ľudských sídel Európy, kde je jeho hniezdenie úzko viazané na stavby vytvorené človekom (Chantler 1999, Keller et al. 2020), kde hniezdi aj v na budovách umiestnených búdkach so špecifickým dizajnom prispôsobeným jeho hniezdnym nárokom (napr. Newell 2019). Pôvodne však hniezdil na skalách, morských útesoch a v jaskyniach, vo východnej časti západného Palearktu aj v dutinách stromov (Cramp 1985). Prípady hniezdenia v dutinách stromov rastúcich solitérne, v parkoch, v brehových porastoch alebo lesoch na území bývalého Sovietskeho zväzu, vo Fínsku, Nemecku, Švajčiarsku a Španielsku zhrňajú Glutz & Bauer (1980), Chantler a Driessens (1995) uvádzajú aj Alžírsko. Gory (1999) udáva hniezdenie v stromových dutinách vo

východnej a severnej Európe, Chantler (1999) uvádza, že v skalných štrbinách či v dutinách stromov aj dnes hniezdi v odľahlých častiach jeho hniezdného areálu (viď ale informácie o hniezdení druhu v lesoch Nemecka, Korziky či častiach Poľska nižšie). K jeho väčšiemu presunu do miest v našom regióne došlo zrejme na prelome 19. a 20. storočia (Bureš et al. 1995) – napr. v Budapešti v r. 1916 (Jirsík 1945), avšak v oblasti východného Slovenska až v druhej polovici minulého storočia (Danko & Pčola 2008, Pačenovský et al. 2014), – súviselo to s výstavbou vyšších budov.

Okrem skalných stien so štrbinami a puklinami uvádza Ferienc (1979) ako jeho hniezdny biotop u nás aj staré hrady a ich ruiny s dierami v múroch, veže, kostoly a staré budovy, lesy s bütľavými stromami. Jirsík (1945) uvádza, že

Obr. 1. Dážďovník obyčajný (*Apus apus*), dospelý a juvenilný jedinec, v škorečniku; 15. júl 2025 (foto: Žofia Filagová).
Fig. 1. Common Swift (*Apus apus*), adult and juvenile, in a starling nest box; July 15, 2025 (photo by Žofia Filagová).

Obr. 2. Strom s hniezdnou búdkou. Vnútorne rozmery búdky 15 × 15 × 30 cm, vletový otvor s priemerom 5 cm 20 cm nad dnom búdky a vo výške 3,77 m nad zemou (foto: Michal Revický).

Fig. 2. Tree with nest box. Internal dimensions: 15 × 15 × 30 cm; entrance hole 5 cm in diameter, placed 20 cm above the box floor and 3.77 m above ground (photo by Michal Revický).

hniezdo dážďovníka je umiestnené v tmavých dutinách, kútoch, strešnom krove, na rímsach pod strechami budov, v dierach stien, v skalných štrbinách, miestami v dutinách stromov (pri Užhorode v bučine) alebo aj búdkach pre škorce, a tiež že pri nedostatku vhodných hniezdných priestorov používa aj diery v zemi (napr. hniezdne nory brehúľ) alebo hniezda belorítok (tiež pozorovanie I. Kováča, Banská Bystrica, z roku 2025, *in litt.*). Hniezdenie v prírodnom prostredí je oveľa vzácnejšie než v ľudských sídlach, najmä veľkých mestách. Väčšina z 243 hniezd, skúmaných na území Československa, bola na budovách (95 %), zvyšok (po 2,5 %) v skalách a búdkach (Hudec 1983). Recentné údaje o hniezdení v skalách a hradných ruinách v Čechách ale aj na Slovensku zhrňajú Horal a Škorpíková (2014). Hniezdenie v dutinách stromov v lesoch na našom území bolo aj v minulosti považované za vzácné: Hudec (1983) cituje len údaj Ferianca (1941) zo Slovenského Rudohoria. Hniezdenie v bukových pralesoch Bukovských vrchov (Pľaša) udáva Pčola (2012), historické údaje o hniezdení v dutinách stromov poznáme aj z Čermelskej doliny pri Košiciach (Danko et al. 2010, Pačenovský et al. 2014),

Posledné známe hniezdenia v lesoch u nás pochádzajú najmä z prelomu osemdesiatych a deväťdesiatych rokov minulého storočia – doložené boli prípady hniezdenia v listnatých – dubových – prírodných lesoch (v starých dutinách po ťatloch, hniezdna hustota 1,3 až 3,9 p./10 ha) – NPR Kašivárová, NPR Lesná, NPR Boky, lokalita Malá Suchá a i. (Kropil 1993, 2002, Kropil et al. 1995) a v zmiešanom buko-vo-jedľovo-smrekovom prírodnom lese (Poľana, pri vodopáde Bystré) (Krištín 1991, A. Krištín *in verb.*); posledný známy údaj pochádza z NPR Kokošovská dubina z r. 2001 (Danko et al. 2010). Hniezdenie dážďovníkov v dutinách v lipovej aleji na banskoštiavnickej Kalvárii bolo zaznamenané v 70-tych a začiatkom 80-tych rokov minulého storočia (M. Čapek, ÚBO AV ČR, Brno, *in litt.*), v lipách v Stakčíne a v jaseňoch v zaniknutej Veľkej Poľane (obe lokality okres Snina) udáva Pčola (2012), hniezdenie v dutinách po žlne zelenej v lipách bolo zaregistrované pri kostole v Zázrivej v roku 2008 (Karaska et al. 2014, D. Karaska *in litt.*). V Nemecku boli v nedávnej minulosti zaznamenané hniezdne populácie dážďovníka v lesných porastoch na 15 lokalitách (Günther et al. 2004). Druh tam hniezdi v porastoch so starými, rozmernými stromami, ktoré umožňujú vznik veľkých dutín. Uprednostňuje najmä duby (*Quercus* spp.) a borovicu lesnú (*Pinus sylvestris*). Podobne hniezdi v starých, hrubých boroviciach lesných v prirodzených lesoch aj v Rostoczanskom národnom parku v juhovýchodnom Poľsku, kde bolo nájdených 78 hniezdných lokalít (1 – 5 párov/ lokalita) (Stachyra & Mysłajek 2021). Je pravidelným hniezdičom v pralesovitých porastoch v Národnom parku Białowieża v severovýchodnom Poľsku (Wesołowski et al. 2022). Vzácné, ale pravidelne hniezdi dážďovník aj v lesoch Korziky, v súčasnosti je tam v lesoch známych 10 hniezdných lokalít (Thibault et al. 2020).

Na území Česka bolo hniezdenie vo vtáčích búdkach štandardného dizajnu zaznamenané častejšie než hniezdenie v dutinách stromov (Hudec et al. 2005). Hniezdenie v búdkach, umiestnených na stromoch či budovách, tam bolo zaznamenaná hlavne vo vyšších polohách (Krkonose, Jizerské hory, Jeseníky, Beskydy),

a to najmä v polovici minulého storočia (citácie vo Ferienc (1979) a Hudec et al. (2005)): napríklad Heil (1946) opisuje hniezdenie v škorečníku vytvorenom z dutého kmeňa stromu (vonkajšie rozmery – výška 32 cm, priemer 22 cm, otvor 5 cm, pod otvorom bielečko), zavesenom na štíte strechy budovy vo výške 4,77 m. Na viacerých lokalitách v podhorí Krkonôš zaznamenal Hlavatý (1989) hniezdenie dážďovníkov v škorečníkoch umiestnených na stromoch vo výškach 5,0 až 6,7 m nepravidelne v rokoch 1948 – 1960; v Jizerských horách (Oldřichov) zaznamenal v roku 1952 dve hniezdenia v búdkach na jabloniach vo výške 2,6 a 4,0 m. Najbližšie k našim hraniciam boli také hniezdenia zaznamenané na Morave, vo Vsetínskych vrchoch, tiež v škorečníkoch, zmienka o tom je publikovaná v práci o potrave dážďovníka (Pavelka & Korytář 1990).

V atlase Rozšírenie vtákov na Slovensku nie je tento typ hniezdenia z územia Slovenska uvádzaný (Kropil 2002). Avšak, jeho pravidelné hniezdenie vo vtáčích búdkach je udávané z Oravy (Karaska et al. 2014): zo 193 párov hniezdiacich na Orave v roku 1980 hniezdil jeden v škorečníku v Zákamennom (Suchánek 1982). V roku 1990 zaznamenal jeho hniezdenie v škorečníku v Oravskej Lesnej aj Demko (1995); odvtedy tam registruje jeho hniezdenie pravidelne (M. Demko *in verb.*). Hniezdenie dážďovníka v búdkach na Orave zaznamenali aj Ridzoň (v Zákamennom) a R. Michalec (Oravská Lesná, Oravice) (Karaska et al. 2014).

Hniezdenie dážďovníka vo vtácej búdke – škorečníku – bolo zaznamenané v roku 2025 v Červenom Kláštore (Pieniny) pri budove s popisným číslom 73, 49,3906214N, 20,4058317E (vo vlastníctve Správy PIENAPu). Zalietavanie do búdky zaregistroval prvý autor tohto príspevku 11. 7. Búdka bola skontrolovaná 15. 7. a boli v nej zistené dve mláďatá (obr. 1) a dospelá samica; následne 17. 7. boli označené krúžkami. Do búdky boli doložené ďalšie dve mláďatá prinesené do záchranného zariadenia PIENAPu. Zalietavanie do búdky bolo naposledy zaznamenané 23. 7. Vtáčia búdka bola umiestnená na jabloni, visela šikmo v sklone 50° od vertikály. Vnútorne rozmery dna boli

15 × 15 cm, vnútorná výška 30 cm, vletový otvor sa nachádzal vo výške 20 cm od dna búdky. Jeho priemer bol 5 cm. Vletový otvor búdky bol vo výške 3,77 m nad zemou (obr. 2). Pár dážďovníkov hniezdil v minulých hniezdnych sezónach priamo v budove č. 73, v palubovkami obitom podhlade strechy.

Do búdky alebo stromovej dutiny hniezdiaci dážďovník prilieta i odlieta rýchlo a nehlučne, čím pôsobí nenápadne. Je preto pravdepodobné, že týmto spôsobom hniezdi častejšie, než je dosiaľ zdokumentované (Hlavatý 1989).

Podakovanie

Za informácie o hniezdení dážďovníka na Orave ďakujeme M. Demkovi a D. Karaskovi, v B. Štiavici M. Čapkovi, sme tiež vďační M. Balázovi a J. Repaskému za upozornenia na relevantné publikácie, K. Sládekovej a A. Krištínovi za prístup k literatúre a recenzentom za konštruktívne pripomienky k rukopisu.

Literatúra

- BUREŠ J., HLÁSEK J., PECL K., ŠÁLEK M. & VŠETEČKA R. 1995: Ptactvo Písecka – Ornis kraje Píseckého. — ZO ČSOP 18/08 Písek II.
- CRAMP S. (ed.) 1985: Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa. The Birds of the Western Palearctic. Volume IV. Terns to Woodpeckers. — Oxford University Press, New York.
- CHANTLER P. & DRIESSENS G. 1995: Swifts. A Guide to the Swifts and Treeswifts of the World. — Pica Press, Sussex.
- CHANTLER P. 1999: Family Apodidae (Swifts). — Pp. 388–457. In: DEL HOYO J., ELLIOT A. & SARGATAL J. (eds.): Handbook of the Birds of the World. Vol. 5. Bran-owls to Hummingbirds. Lynx Edicions, Barcelona.
- DANKO Š. & PČOLA Š. 2008: Vtáctvo Vihorlatských vrchov a ich predhorí. — Správa CHKO Vihorlat, Michalovce.
- DANKO, Š., LEŠO P., PJENČÁK P., LIPTÁK J., FULÍN M., PAČENOVSKÝ S., MOŠANSKÝ A., MOŠANSKÝ L., OLEJÁR R., POTOČNÝ R., KRIŠTÍN A., ŠIMÁK L., BUDAY M., FECKO M., URBAN L., IMRICH P., BALLA M. & ŽIGRAJ J. 2010: Vtáctvo Slanských vrchov a ich predhorí. — Slovenská ornitologická spoločnosť/BirdLife Slovensko, Bratislava.
- DEMKO M. 1995: Príspevok k poznaniu avifauny hornej Oravy. — Zborník Oravského múzea 12: 96–111.
- FERIANC O. 1941: Avifauna Slovenska. Technický obzor slovenský 5. Prírodovedná príloha 2: 127–173.
- FERIANC O. 1979: Vtáky Slovenska 2. Veda, Bratislava.
- GLUTZ VON BLOTZHEIM U. M. & BAUER K. M. (eds.) 1980: Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 9. Columbigformes – Piciformes. — AVG, Wiesbaden.
- GORY G. 1997: Swift. — Pp. 426–427. In: HAGEMEIJER E. J. M. & BLAIR M. J. (eds.): The EBCC Atlas of European Breeding Birds. Their Distribution and Abundance. T. & A. D. Poyser, London.
- GÜNTHER E., HELLMANN M. & NICOLAI B. 2004: Baumbrütende Mauersegler *Apus apus* – Relikte uralter Waldqualitäten? — Vogelwelt 125: 309–318.
- HEJL F. 1946: Dvě zajímavá hnízdění. — Československý ornitholog 13 (6): 61–62.
- HLAVATÝ L. 1989: Příspěvek k hnízdění rorýse obecného (*Apus apus*) v budkách. — Prunella 23: 23–25.
- HORAL D. & ŠKORPÍKOVÁ V. 2014: Ke hnízdění rorýsů obecných (*Apus apus*) na skalách a hradních zříceninách. — Crex 34: 151–161.
- HUDEC K. (ed.) 1983: Fauna ČSSR. Ptáci – Aves III/1. — Academia, Praha.
- HUDEC K., ŠTASTNÝ K. ET AL. 2005: Fauna ČR. Ptáci 2/II. — Academia, Praha.
- JIRSIK J. 1945: Naše sovy, datli, rorýsi, lelkové, vlhy, dudkové, mandelíci, ledňáčci, kukačky, kráčiví a plameňáci — Česká grafická Unie, Praha.
- KARASKA D., CICHOCKI W. & KOCIAN L. 2014: Hniezdne rozšírenie vtáctva Oravy. — Slovenská ornitologická spoločnosť/BirdLife Slovensko, Bratislava.
- KELLER V., HERRANDO S., VOŘÍŠEK P., FRANCH M., KIPSON M., MILANESI P., MARTÍ D., ANTON M., KLVÁNOVÁ A., KALYAKIN M. V. & BAUER H. G. 2020: European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, abundance and change. — European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- KRIŠTÍN A. 1991: Vtáčie spoločenstvá charakteristických biotopov Poľany. — Stredné Slovensko. Prírodné vedy 10: 165–182.
- KROPIL R. 1993: Štruktúra a produkcia ornitocenóz vybraných prírodných lesov Slovenska. Kandidátska dizertačná práca. — Lesnícka fakulta TU vo Zvolene, Zvolen.
- KROPIL R., DUDICH A. & FÍNDŮ S. 1995: Natural forests of the Western Carpathians – important areas of animal diversity — Pp.: 55–61. In: PAULENKA J. & PAULE L. (eds.): Conservation of forests in Central Europe. Arbora Publishers, Zvolen.
- NEWELL D. 2019: A test of the use of artificial nest forms in common swift *Apus apus* nest boxes in southern England. — Conservation Evidence 16: 24–26.

- PAČENOVSKÝ S., DANKO Š., KÜRTHY A., OLEJÁR R., DRAVECKÝ M., FULÍN M., HROMADA M., CHRAŠČ P., KOVALIK P., MATIS Š., MOŠANSKÝ A., MOŠANSKÝ L., ŠIMÁK L., TAKÁČ K. & ZIŠKA J. 2014: Vtáctvo Volovských vrchov a ich predhorí. — Slovenská ornitologická spoločnosť/BirdLife Slovensko, Bratislava.
- PAVELKA J. & KORYTÁŘ F. 1990: Potrava mláďat rorýsa obecného *Apus apus* L. — Tichodroma 3: 145–149.
- PČOLA Š. 2012: Vtáctvo okresu Snina. — Slovenská ornitologická spoločnosť/BirdLife Slovensko, Bratislava.
- STACHYRA P. & MYŚLAJEK R. W. 2021: Charakterystyka miejsc gniazdowania jerzyka *Apus apus* w lasach Roztocza i Równiny Biłgorajskiej. — Leśne Prace Badawcze 82 (4): 167–172.
- SUCHÁNEK O. 1982: Hnízdení rorýse obecného (*Apus apus* L.) v okrese Orava. — Zprávy Moravského ornitologického sdružení 40: 131–132.
- THIBAUT J.-C., ARMAND T., BEUNEUX G., CIBOIS A., COURTOIS J.-Y. & SEGUIN J.-F. 2020: Common Swifts (*Apus apus*) nesting in mature pine forests in Corsica. — Ecologia mediterranea 46: 75–82.
- WESOŁOWSKI T., CZESZCZEWIK D., HEBDA G., MAZIARZ M., MITRUS C., ROWIŃSKI P. & NEUBAUER G. 2022: Long-term changes in breeding bird community of a primeval temperate forest: 45 years of censuses in the Białowieża National Park (Poland). — Acta Ornithologica 57: 71–100.

Došlo: 11.12.2025

Prijaté: 6.2.2026

Online: 21.9.2026